

УДК 811.161.2'373.232.1

DOI: <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2025.32.337339>

М. Л. Дружинець,

д-р філол. наук, проф.,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,

професор кафедри української мови та мовної підготовки іноземців,

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8232-0216>

## АСОЦІАТИВНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ: ЯДРО ТА ПЕРИФЕРІЙНА ЗОНА СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПРИЗВИЩ НЕПРОЗОРОЇ СЕМАНТИКИ

Стаття присвячена вивченню асоціативного поля сучасних українських прізвищ неprozoroї семантики. **Мета** розвідки — дослідити сучасні прізвища неprozoroї

семантики в асоціативному аспекті, обґрунтувати стан та особливості прізвищевої системи на сучасному етапі розвитку. **Завдання** дослідження: а) висвітлити сутність та різновиди асоціативного експерименту; 2) проаналізувати особливості сприйняття сучасних прізвищ непрозорої семантики, провівши вільний асоціативний експеримент; 3) окреслити асоціативне поле досліджуваних прізвищ, вказавши ядро, ближню та далеку периферії. **Об'єктом** дослідження є сучасні прізвища непрозорої семантики. **Предметом** дослідження — асоціативні параметри досліджених прізвищ. **Джерельною базою** дослідження послуговували реальні списки прізвищ здобувачів спеціалізації «Українська мова та література» філологічного факультету ОНУ імені І. І. Мечникова. Реципієнтами для вільного асоціативного експерименту стали 30 осіб, з них 20 жінок та 10 чоловіків у віковій категорії від 18 до 77 років.

**Наукова новизна** роботи полягає в тому, що в ній уперше окреслено асоціативне поле сучасних прізвищ непрозорої семантики, виокремлено їх ядро, далеку та ближню периферії.

Таким чином, у результаті дослідження встановлено, що структура кожного асоціативного поля слів-стимулів сучасних прізвищ непрозорої семантики досить неоднорідна. Одні стимули мають достатньо впорядковані асоціативні поля, інші — розмиті та неоднорідні. В асоціативному полі деяких стимулів відсутні ядрові реакції, що свідчить про несформованість асоціативного значення; більшість реакцій знаходиться в зоні далекої периферії. Периферія завжди вказує на вияви індивідуального в асоціативному полі, є структурним компонентом значення. Індивідуальні реакції можуть стати ядром асоціативного значення, демонструють різнобічне бачення та сприймання українцями того чи іншого поняття. Безперечно, на асоціації, які виникають на прізвища непрозорої семантики, за результатами нашого соціопитування, впливають вік, стать, професія респондентів.

**Ключові слова:** асоціативний експеримент, асоціативне поле, сучасні прізвища непрозорої семантики, ядро, далека та ближня периферії.

**M. L. Druzhynets,**

*ScD, Professor,*

*Odesa I. I. Mechnikov National University,*

*Ukrainian Language and Foreigners' Language Training Department Professor*

## **ASSOCIATIVE EXPERIMENT: THE CORE AND PERIPHERAL ZONE OF MODERN UKRAINIAN SURNAMES OF OPAQUE SEMANTICS**

The article is devoted to the study of the associative field of modern Ukrainian surnames of non-transparent semantics. The purpose of the study is to investigate modern surnames of opaque semantics in the associative aspect, to substantiate the state and peculiarities of the surname system at the present stage of development. The objectives

of the study are: a) to highlight the history, essence and types of associative experiment; 2) to analyse the peculiarities of perception of modern surnames of opaque semantics by conducting a free associative experiment; 3) to outline the associative field of the studied surnames, indicating the core, near and far periphery. The object of the study is modern surnames of opaque semantics. The subject of the study is the associative parameters of the studied surnames. The source base of the study was the real lists of surnames of students of the specialisation 'Ukrainian Language and Literature' at the Faculty of Philology of the I. I. Mechnikov ONU. The recipients for the free association experiment were 30 people, including 20 women and 10 men in the age group from 18 to 77 years.

The scientific novelty of the work is that it is the first to outline the associative field of modern surnames of opaque semantics, identifying their core, far and near periphery.

Thus, the study has established that the structure of each associative field of stimulus words in modern surnames of opaque semantics is quite heterogeneous. Some stimuli have quite ordered associative fields, while others are blurred and heterogeneous. Some stimuli have no core reactions in the associative field, which indicates that the associative meaning is not formed; most reactions are located in the far periphery zone. The periphery always indicates the manifestation of the individual in the associative field, is a structural component of the meaning. Individual reactions can become the core of associative meaning, demonstrating the diverse vision and perception of a particular concept by Ukrainians. Undoubtedly, the associations that arise in the name of opaque semantics, according to the results of our survey, are influenced by the age, gender, and profession of the respondents.

**Key words:** associative experiment, associative field, modern names of opaque semantics, core, far and near periphery.

**Постановка наукової проблеми та її актуальність.** Асоціативний підхід до вивчення значення слова не є новим у лінгвістиці, проте й до сьогодні залишається одним із пріоритетних напрямів дослідження семантики. Асоціативний аспект дослідження вказує на зв'язки, які виникають між різними поняттями, ідеями або явищами.

Асоціація у широкому сенсі — це форма зберігання інформації у свідомості. За визначенням О. Селіванової, *асоціація* — це «динамічний тимчасовий нервовий зв'язок між двома й більше психічними явищами (відчуттями, уявленнями, почуттями, думками, образами тощо), а також їхніми позначеннями в мові, які утворюються за певних умов на підставі рефлексу суб'єктивного реагування на відповідні стимули» [4, с. 43]. Це неусвідомлений зв'язок певних думок або ідей, які базуються на особистому досвіді індивіда. Індивід сприймає цей світ не лише у вигляді свого емпіричного досвіду, а й переймає світогляд нації, до якої він належить, тому в його свідомості формується певний культурний стереотип, національний образ. Національні культурні стереотипи, те чи інше поняття, семантику яких не фіксують словники, й дозволяє дослідити асоціативний експеримент.

**Аналіз досліджень проблеми.** Асоціативна лінгвістика в Україні на сьогодні представлена асоціативною лексикографією та активним застосуванням асоціативних експериментів в дослідженні когнітивних, психолінгвістичних і лінгвокультурних явищ (Н. Бутенко, С. Мартінек, Т. Ковалевська, Н. Кутуза).

Асоціативний експеримент як метод розв'язання різних завдань мовознавства реалізовано в працях таких дослідників, як Ж. Марфіна (лінгвостилістика), Н. Рудніченко (теорія масової комунікації), У. Марчук, С. Форманова, О. Сурмач (лінгвокультурологія), Т. Ковалевська, Н. Кутуза, Д. Добровольська (рекламна комунікація), О. Загородня (комп'ютерна лінгвістика), О. Бурдейна, О. Яцкевич (когнітивний напрям), Т. Недашківська, Л. Кушмар, О. Денисевич (дослідження фрагментів мовної картини світу українців).

У межах Одеської ономастичної школи О. Карпенко дослідила асоціативну структуру онімичних концептів різних субфреймів, В. Неклєсова — хрононімів, Г. Ткаченко — хрематонімів, К. Долбіна — зоонімів, Ю. Дідур — ергонімів, Є. Біла — ароматонімів.

**Мета** розвідки — дослідити сучасні прізвища в асоціативному аспекті, обґрунтувати стан та особливості прізвищевої системи на сучасному етапі розвитку. **Завдання** дослідження: а) висвітлити сутність та різновиди асоціативного експерименту; 2) проаналізувати особливості сприйняття сучасних прізвищ непрозорої семантики; провівши вільний асоціативний експеримент; 3) окреслити асоціативне поле досліджуваних прізвищ, вказавши ядро, ближню та далеку периферію; 4) установити частиномовну приналежність реакцій; 5) указати специфіку реакцій залежно від віку, статі, професії; 6) указати найбільш частотні та однакові реакції. **Об'єктом** дослідження є сучасні прізвища непрозорої семантики. **Предметом** дослідження — асоціативні параметри вказаних прізвищ. **Джерельною базою** дослідження послуговували реальні списки прізвищ здобувачів спеціалізації «Українська мова та література» філологічного факультету ОНУ імені І. І. Мечникова. Реципієнтами для вільного асоціативного експерименту стали 30 осіб, з них 20 жінок та 10 чоловіків у віковій категорії від 18 до 77 років.

**Наукова новизна** роботи полягає в тому, що в ній уперше окреслено асоціативне поле, ядро, далеку та ближню периферію прізвищ непрозорої семантики.

Для досягнення мети та виконання завдань дослідження використано загальнонаукові та спеціальні **методи**. Із **загальнонаукових** методів у дослідженні використовуються *аналіз і синтез* (для здійснення теоретичних узагальнень і систематизації фактичного матеріалу), *гіпотетико-дедуктивний* метод (для добору фактичного матеріалу, його систематизації та класифікації), *описовий* (для систематизації та оформлення основних результатів проведеного дослідження), прийом *кількісних підрахунків* (для встановлення складу та продуктивності груп антропонімолексем). У межах **спеціальних лінгвістичних методів** залучено методи *семантичного* (для визначення допрізвищевої семантики твірних основ), *прийоми асоціативно-го аналізу* (в процесі характеристики асоціативних відгуків респондентів на подані

оніми-стимули) та *вільний асоціативний експеримент* (застосовано для представлення асоціативного поля конкретного прізвища-стимула).

**Теоретичне та практичне значення роботи** полягає в тому, що введений до ономастичного простору новий лексичний матеріал поглиблює наукові знання про функціонування прізвищ, їх асоціативне поле та реакції, що прислужиться в подальшому розвитку антропонімічних досліджень. Результати дослідження можна застосовувати в курсах з ономастики, дериватології, лексикології в ЗВО, а також для всебічного ґрунтового вивчення українського загальнонаціонального народно- побутового антропонімікону та при укладанні словників і методичних посібників.

**Виклад основного матеріалу.** Асоціації індивідів на одне й те саме слово-стимул можуть бути різними з багатьох причин: вік, стать, рівень освіти, регіон проживання, емпіричний досвід. На відповідь інформанта може вплинути і його психологічний стан, і суб'єктивне ставлення до участі в експерименті. Прочитання художньої літератури може змінити художнє забарвлення слів-асоціатів з нейтрального на високе. Також разом із накопиченим лінгвістичним багажем носія мови збільшується й кількість асоціацій, які він може дати на слово-стимул. Отже, з часом асоціації індивіда змінюються як якісно, так і кількісно.

У лінгвістиці існує декілька класифікацій асоціацій: за типом зв'язку, за принципом формальних відношень тощо. Єдиної класифікації асоціацій немає, але спорідненим для усіх класифікацій є виокремлення синтагматичних і прагматичних асоціацій. Синтагматичні асоціації — ті, граматичний клас яких відрізняється від граматичного класу слова-стимулу і які виражають предикативні зв'язки. Парадигматичні асоціації — ті, лексеми яких є того ж граматичного класу, що і слово-стимул [2, с. 78].

Для позначення певної кількості пов'язаних між собою асоціатів у науці було запроваджено поняття асоціативного поля, оскільки у мовленнєвому мисленні індивід оперує не словами, а асоціативними полями [5, с. 454]. *Асоціативне поле* — це сукупність асоціатів, або реакцій на слово-стимул. Асоціативне поле включає ядро (найчастіші реакції), ближню та далеку периферію. Периферію становлять найменш частотні асоціації. Найбільш частотні асоціації також мають назву асоціативної норми і з урахуванням їх створюються словники [1, с. 16].

*Асоціативний експеримент* — у лінгвістиці це «методика досліджень мовних реакцій на слова чи сполуки (стимули), що виявляє рефлексорні тимчасові зв'язки відчуттів, почуттів, образів, понять та їхніх позначень у ментальному лексиконі носіїв мови з метою конструювання мережі асоціацій у свідомості індивіда й етносвідомості» [4, с. 43]. Суть асоціативного експерименту полягає в тому, що респондентові пропонують стимули різного типу (слова, зображення, звуки) з метою викликати у нього відповідні асоціації.

На сьогоднішній день у психолінгвістиці існує *три типи асоціативного експерименту* залежно від наявності або відсутності різного виду обмежень: вільний, цілеспрямований і ланцюговий (Л. Калмикова, О. Селіванова). У *вільному експерименті*

дослідник ніяк не обмежує інформанта, у *цілеспрямованому* — реакції респондентів обмежують і спрямовують на якесь певне завдання (тобто реципієнтам пропонують дати певний синтагматичний чи парадигматичний типи реакцій). *Ланцюговий* асоціативний експеримент передбачає кілька асоціативних реакцій на стимул через певний проміжок часу [3, с. 239].

У нашій розвідці застосовано вільний асоціативний експеримент. Для опитування ми використовували анкету в «Google Формі», інформантам було запропоновано перелік антропонімів-стимулів непрозорої семантики: *Баурда, Кайш, Клочай, Саровело, Серт, Сус*.

Асоціативне поле досліджуваного прізвища представляє ядро, ближня та далека периферії. Ядро асоціативного поля прізвища-стимула, за авторським підходом, — це найчастотніша реакція на онім (8 і більше), далека периферія — рідко вживана реакція (1-3 рази), ближню периферію представляє реакція, яка повторюється 4-7 разів.

У вільному асоціативному експерименті взяли участь 30 інформантів: 66,7 % становлять учасниці; 33,3 % — учасники. 28 респондентів — мешканці міста Одеси; 2 — міста Києва. Асоціації жінок відрізнялися від асоціацій чоловіків емоційним забарвленням, у них помітили біблійну тематику: *Ісус, Каїн, каятися*.

Інформанти, опитані в експерименті, різного віку: у межах категорії «18–25 років» узяли участь в опитуванні 12 осіб (40,0%), у категорії «26–35 років» — 4 особи (13,3%), у категорії «36–45 років» — 3 особи (10,0%), у категорії «46–55» — 5 осіб (16,7%), у категорії «56+» — 6 осіб (20,0%).

Відповіді респондентів відрізнялися залежно від віку: чим старший інформант — тим більше асоціацій за кількістю. В інформантів перших трьох категорій зустрічалися асоціації, пов'язані з персонажами мультфільмів, казок, повістей: Кай з казки Андерсена, ведмідь Балу, Кайдаш (персонаж повісті І. Нечуя-Левицького). Біблійна тематика властива відповідям респондентів категорії «56+».

Інформанти, які взяли участь в опитуванні, мають різні професії. У межах категорії «студент» відповідали 7 осіб різних спеціальностей (зокрема маркетинг, українська мова та література, прикладна лінгвістика), що складає 23,4 % від загальної кількості опитуваних, в категоріях «викладач» і «вчитель» — по 5 осіб (16,7 %), в категорії «бухгалтер» — 3 особи (10,0 %), в категоріях «штурман» та «юрист» — по 2 особи (6,7 %), в категоріях «економіст», «інженер-електромеханік», «інженер радіозв'язку», «кондитер», «кухар», «лікар» — по 1 особі (3,3 %).

Діяльність респондентів помітно впливала на асоціації. Філологи — викладачі та здобувачі — відповідали на питання анкети, опираючись на знання свого фаху, наприклад: схоже на болгарське прізвище на кшталт Каравелов, де *вел* — це корінь слова *велик*, тобто *великий*; Кайдаш; кана; є переклади з іноземних мов, зокрема з німецької: *Bauer* — *фермер*; арабської: *кеф*, що означає *як*; з англійської: *certain* — *конкретний* або *впевнений*. Штурмани (моряки далекого плавання) використовували у відповідях географічні локації, наприклад: Грузія, Італія, Каір, Туреччина. На асоціації

інформантів вплинуло й прочитання історичного літопису: *смерд, шаровари*. Частотні асоціації у дослідженні, які властиві різним онімам, — *сир, птах, прізвище*.

Результат експерименту налічує 185 асоціацій на прізвища непрозорої семантики:

**Баурда** (35 асоціацій): *бажання, Балу (ведмідь, персонаж з мультфільму), бандура (2), барабан, барви, бард (4), бардак (2), баул (2), борода (5), бурда (8), буря, буряк, вурда (карпатський сир), гостинність, Грузія, забобони, звук, кавказька національність, коло, мудрість, німецька мова Bauer — фермер, нісенітниця, орда, погано, прізвище, річка, сир, співати, співець, суворість, суп, турок, удар, хаос, червоний*. Асоціативне поле досліджуваного прізвища складається з 52 реакцій. Ядро асоціативного поля (найчастотніша реакція): *бурда (8)*. Ближня периферія (2 асоціації / 9 відповідей): *борода (5), бард (4)*. Далека периферія (32 асоціації / 35 відповідей) утворена численними реакціями з коефіцієнтом у діапазоні 2: *бандура, бардак, баул* та реакції з повторюваністю 1, яких за кількістю 29.

**Каїш** (33 асоціації): *араб, божество, веселий, гострий, гикаєш, ідиш, індус, іудей, їсти, Каїн (біблійне ім'я) (3), Каїр (столиця Єгипту) (3), Кай (ім'я, персонаж казки Андерсена) (2), Кайдаш (персонаж повісті І. Нечуя-Левицького), Калуш (місто) (2), камінь, каша (5), каятися (3), кеш, кеш'ю (2), киш (проганяти), Кіш (пиріг) (2), кліщ, крила, криша, покривало, прізвище, птах, різновид крупи, розуміння, тварина, Туреччина (2), шумний, арабське слово кеф, що означає як*. Асоціативне поле складається з 48 реакцій. Ядро не сформоване. Ближню периферію складає реакція *каша* з коефіцієнтом 5. Далека периферія (32 асоціації / 43 відповіді) — це реакції з коефіцієнтом у діапазоні 2-3: *Каїн, каятися, Каїр, Кай, Калуш, кеш'ю, Кіш, Туреччина* та 24 реакції з коефіцієнтом 1. Багато асоціацій цього прізвища пов'язані з антропонімами.

**Клочай** (28 асоціацій): *бочка, включати, Волочай, господар, жмут, клокотання, клаптик (2), класика, кліше, клоччя (10), ключ (5), ключник, колчан, колючка (2), кружка, Молочай, назва чайного напою, невзначай, порядок, правила, птах, пучок, різновид чаю (2), рослина, собака, трава (3), трав'яний чай (4), чай (4)*. Асоціативне поле: 52 реакції. Ядро: *клоччя (10)*. Ближня периферія (3 асоціації / 13 відповідей): *ключ (5), трав'яний чай (4), чай (4)*. Далеку периферію (24 асоціації / 29 відповідей) складають асоціації з коефіцієнтом у діапазоні 2-3: *трава, клаптик, колючка, різновид чаю* та 20 реакцій з коефіцієнтом 1. В асоціаціях цього прізвища є тема «трава, чай»: *трава (3), трав'яний чай (4), чай (4), різновид чаю (2), рослина, Волочай, Молочай, назва чайного напою, кружка*.

**Саровело** (37 асоціацій): *білий колір, блакитний колір, величезне, весло, вино, грузинське чоловіче ім'я, Грузія (3), італійський сир (2), італійська страва (3), Італія (2), каравела, колесо, макселло, музичний інструмент, назва пасти (спагетті) (2), піца, прізвисько, прізвище, прірва, промені, садівник, Сакартвело (Грузія) (2), сало, сарай (2), сарафан, саркастичний, серветка, сир, сировар, сироватка, сонце, старовір, старий, студентка, чоловіче ім'я, шаровари; асоціюється з болгарськими прізвищами на кшталт Каравелов, де вел — це корінь слова велик, тобто*



*великий*. Асоціативне поле: 46 реакцій. Ядро та ближня периферія не сформовані. Далеку периферію (37 асоціацій / 46 відповідей) складають асоціації з коефіцієнтом у діапазоні 2-3: *Грузія, італійський сир, італійська страва, Італія, назва пасти* (спагетті), *Сакартвело* (Грузія), *сарай* та 30 реакцій з коефіцієнтом 1.

**Серт** (33 асоціації / 46 відповідей): *англійська мова certain* — конкретний або впевнений, *байдужість, десерт* (2), *дівчина, західноєвропейські мови, іноземець, коричневий, навколишній світ, позивний, поряд, прізвище, пустеля, септа, сер* (2), *серб* (2), *середовище, сердитий* (3), *серп* (2), *сертифікат* (2), *серце* (4), *серцевий* (2), *сидіти, сирота, сиртаки (танець)* (2), *сірий* (2), *смерд* (феодально-залежний селянин, IX–XIV ст.), *студентка, торговець, торт, філологія, хлібороб, цигарки, чужина*. Асоціативне поле: 46 реакцій. Ядро не сформоване. Ближня периферія: *серце* (4). Далеку периферію (32 асоціації / 42 відповіді) складають асоціації з коефіцієнтом у діапазоні 2-3: *десерт, сер, серб, сердитий, серп, сертифікат, серцевий, сиртаки, сірий* та 23 реакції з коефіцієнтом 1.

**Сус** (19 асоціацій): *Ісус* (2), *працівник сільського господарства, прізвище, пролиплий, соус, Стус* (2), *сусак (рослина)* (2), *сусальний (золото)* (4), *сусід* (3), *суслик* (6), *сусло* (3), *суспільний, суспільство* (2), *супровід, швидкий, тонкий, якесь містечко в північній частині України, sos, sys (системний файл)*. Асоціативне поле: 35 реакцій. Ядро не сформоване. Ближня периферія (2 асоціації / 10 відповідей): *суслик* (6), *сусальний* (4). Далеку периферію (17 асоціацій / 25 відповідей) складають асоціації з коефіцієнтом у діапазоні 2-3: *Ісус, Стус, сусак, сусід, сусло, суспільство* та 11 реакцій з коефіцієнтом 1. В асоціативному полі цього прізвища є іншомовні реакції: *sos, sys*.

В основному в досліджених прізвищах переважають фонетичні асоціації. Прізвище *Сус* має найменше реакцій (35) та найменше асоціацій (19). Найбільше асоціацій ближньої периферії було до оніма-стимула *Сіліон* (4), найбільше число реакцій на нього (16). Найменшу ближню периферію (по 1 асоціації) мають прізвища-стимули *Каїш, Серт*. За кількістю реакцій ближня периферія стимула *Серт* має 4 відповіді. Найменше асоціацій далекої периферії (17) до стимула *Сус*. Число реакцій до стимула *Сус* теж найменше — 25, а найбільше число реакцій має стимул *Саровело* — 46.

Асоціації реципієнтів представлені сполучником *як*, а також прикметниковими (*пронизливий, старий, серцевий, сердитий, суспільний, швидкий, тонкий*), дієслівними (*співати, каятися, гикаєш, сидіти*), вигуківими лексемами (*киш*). Але найбільш частотними асоціаціями є іменники: *бурда* (8), *ключ* (5), *ключця* (10), *каша* (5), *камінь* (5), *суслик* (6). Наявні також іншомовні асоціації: *sos, sys*. На деякі прізвища були однакові реакції: *дівчина* (Серт, Сіліон), *Грузія* (Баурда, Саровело), *прізвище* (Баурда, Каїш, Саровело), *птах* (Каїш, Сіліон), *сірий* (Серт, Сіліон), *студентка* (Саровело, Серт).

В асоціативному полі таких стимулів, як *Каїш, Серт, Сіліон, Сус*, немає ядрової реакції, що свідчить про несформованість асоціативного значення, а в оніма-стимула *Саровело* немає ні ядра, ні ближньої периферії. У структурі асоціативних полів слів-стимулів більшість реакцій знаходиться в зоні далекої периферії. Як бачимо,



ядро чітко сформоване лише в 2 асоціативних полях (*Баурда, Ключай*), ближня периферія — в усіх асоціативних полях, крім прізвища *Саровело*.

**Висновки та перспективи дослідження.** Отже, в результаті дослідження асоціативних полів встановлено, що структура кожного асоціативного поля слів-стимулів сучасних прізвищ непрозорої семантики досить неоднорідна. Одні стимули мають достатньо впорядковані асоціативні поля (*Баурда, Ключай*), інші — розмиті та неоднорідні (*Кайш, Саровело, Серт, Сус*).

Структура асоціативного поля має нестійку будову: з продовженням експерименту зростатимуть реакції, які можуть входити як до ядра, так і до зони ближньої чи далекої периферії. Реакції асоціативного поля можуть «рухатися» від однієї зони до іншої. Асоціативні поля стимулів є незамкненими, оскільки з продовженням експерименту будуть зростати ядрові й периферійні реакції. Периферія завжди вказує на вияви індивідуального в асоціативному полі, є структурним компонентом значення. Індивідуальні реакції можуть стати і ядром асоціативного значення, тому демонструють різнобічне бачення та сприймання респондентами того чи іншого поняття.

Результати проведеного дослідження підтверджують можливість інтерпретації слова-реакції як слова-теми, зокрема «трава, чай» (прізвище *Ключай*), що задає й організовує асоціативне поле. Залежно від того, яка концептуальна структура активувалась у свідомості інформанта, реакція може експлікувати варіантні значення стереотипних уявлень носіїв культури, які продукують очікування, що існують у свідомості її носіїв.

Врахувавши результати нашого соціопитування можна дійти висновків, що вік, стать і професія впливають на асоціації, які виникають в українців на прізвища непрозорої семантики. Перспективи подальшого студіювання заявленої проблеми вбачаємо в ґрунтовному дослідженні асоціативного поля іншомовних прізвищ мешканців України.

### **Література**

1. *Хвильовий М.* Твори: у 2 т. Київ : Дніпро, 1990. Т. 1. 650 с.
2. *Горошко О. І.* Інтегративна модель вільного асоціативного експерименту : монографія. Харків : Каравела, 2001. 320 с.
3. *Ефимчук Г.* Асоціативний експеримент у дослідженні соціолінгвальних особливостей концепту ARROGANCE. *Актуальні питання іноземної філології. Науковий журнал.* 2018. № 8. С. 76 — 81.
4. *Селіванова О. О.* Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
5. *Селіванова О.* Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
6. *Ткаченко Г. В.* Асоціативний експеримент як засіб пізнання онімів в когнітивній ономастиці. *Актуальні проблеми слов'янської філології.* 2010. Вип. XXIII, Ч. 3. С. 454 — 460.

### References

1. Horoshko, O. I. (2001) *Integratyvna model vilnoho asotsiatyvnoho eksperymentu : monohrafiia* [An integrative model of free association experiment: a monograph], Karavela, Kharkiv. [in Ukrainian].
2. Yefymchuk, H. (2018) *Asotsiatyvnyi eksperyment u doslidzhenni sotsiolinhvalnykh osoblyvostei kontseptu ARROGANCE* [An associative experiment in the study of the sociolinguistic features of the ARROGANCE concept], *Aktualni pytannia inozemnoi filolohii*, Naukovyi zhurnal, № 8, pp. 76 — 81. [in Ukrainian].
3. Selivanova, O. O. (2008) *Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy* : pidruchnyk [Modern linguistics: directions and problems: a textbook], Dovkillia-K, Poltava. [in Ukrainian].
4. Selivanova, O. (2008) *Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia* [Modern linguistics: a terminological encyclopedia], Dovkillia-K, Poltava. [in Ukrainian].
5. Tkachenko, H. V. (2010) *Asotsiatyvnyi eksperyment yak zasib piznannia onimiv v kohnityvnii onomastytsi* [The associative experiment as a means of cognition of numerals in cognitive onomastics], *Aktualni problemy slovianskoi filolohii*, Vyp. XXIII, Ch. 3, pp. 454 — 460. [in Ukrainian].